

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Om

den græske Udtale af Vocalen Eta,

fornehmelig

med Hensyn til de Føgtmannske Ideer desangaaende.

Et Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen i Roeskilde Kathedralskole

i September 1818.

udgivet ved

Professor S. N. J. Bloch,

Skolens Rector, Ridder af Dannebrog.

K i ø b e n h a v n.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Udsalgshjælper, Jernhøjens Hælling

Om den græske Udtale af Vocalen Eta, fornemmelig med Hensyn til de af Hr. Adjunct Fogtman derom i Athene foretagne Foretagender 1816 yttrede Formeninger *).

At skrive om et enkelt Bogstavs Udtale i et dødt Sprog, er et saa meget besværligere Foretagende, som man ikke saa let kan rive dette enkelte Led ud af den hele Kæde, og

*) Ikke har det været min Hensigt, med disse Blade at ville aabne nogen lærd Stridighed over en i Grunden ei saa vigtig Gjenstand. Men da det ofte er forekommet mig besværligt, at vi domme over og rose et Sprogs Velklang, hvis rette og af de Gamle for saa smuk ansætte Udtale vi dog efter al Sandsynlighed saa høiligen forfeile, har jeg undertiden tænkt paa at bringe den Sag paa ny under Overveielse blandt Sprogets Velnydere, eller idetmindste at forudsende nogle fuldstændigere Undersøgelser for de korte Bink desangaaende, som de græske Bogstavtegns Forklaring i et nyt Dplag af min græske Grammatik engang i Tiden vil komme til at indeholde. Dette Forehavende er ihensæudetil Bogstavet Eta fremstændet ved de af Hr. Fogtman fornyede Angreb paa den fra Grækerne selv til os forplantede og kun paa de sidste 2 a 3 Aarhundreder tabte Udtale. Hans Paastande i den Henseende troede jeg, skjønt andre Forretninger hidtil have hindret mig i Udførelsen, saa meget mindre at burde lade ubesvarede, som ikke blot mangen en Elsker af det græske Sprog, der ei noie nok kjender Grundene for den modsatte Mening, derved ellers kunde forledes til en ubillig Dom over samme; men jeg endog paa en Maade kan troe mig opfordret ved den Yttring af Hr. Forfatteren, at skjønt "Itacismen hidtil har været almindelig forkastet og udelukket fra vore Skoler og Høresale for besværlig, har dog i den allersidste Tid een og anden villet føre den

besaarsag mangengang maa enten gaae tilbage til generelle Underføgelser om Udtalens Natur i Almindelighed, eller forudsætte Eet og Andet ihenseendetil samme, som allerede forud antaget og afsjort. Dette har jeg bemærket at være Tilfældet hos Hr. Adjunct Fogtmann, da han foretog sig at skrive "om den rigtige Udtale af det græske Bogstav Eta"; og dette føler jeg med mig selv, i det jeg tænker paa at forelægge mine Bøger om denne enkelte Gjenstand for det lærde Publicums Domskoel. Men da Sagen nu eengang er faa, og min Hensigt for Dieblicket ikke strækker sig videre, end til at gjendrive, hvad der i Hr. Fogtmanns Paastande er forekommet mig at være urigtigt, maa jeg for Tiden ogsaa bestemme min Afhandling de samme Grændser, som bemeldte Forfatter har sat sin. Jeg gaaer derfor ikke allene ingenfinde, uden hvor min nærværende Gjenstand skulde gjøre dette Henslik uundgaaelig fornødent, tilbage til de øvrige Punkter af den nygræske Udtale, om hvis Rigtighed jeg dog ligesaa fuldeligen er overbevist; men selv ikke engang i Anførelsen af de positive Grunde for Etacismen af 7 agter jeg her at indlade mig videre, end forsaavidt de af sig selv fremspringe af Beviserne imod Hr. Fogtmanns Etacisme. Og efter dette Forord gaaer jeg altsaa nu til Gjenstanden og bemeldte Afhandling selv, hvilken jeg anseer det for fikkest og tydeligst at følge Skridt for Skridt.

"Etacismen — hedder det allerførst — syntes hidtil saavel ved lærde Underføgelser, som ved almindelig Vedtægt at være forkastet og udelukket fra vore Skoler og Høresale for bestandig." Skulde man ikke heraf strax ledes paa den Tanke, at Sagen var afgjort ved Sproglærers tvende øverste Tribunaler, og at det altsaa, som Hr. Forfatteren og synes at mene, er utidig Nyhedspsyge, at bringe det aldeles Forkastede paany paa Bane? Men gaaer man tilbage til Etacismens Indførelse, thi den er det, der i det vestlige Europa har fortrængt hiin Udtale, saa vil man uden tvivl finde, at det var Uvidenhed om Sprogets levende Klang, og Benyttelsen af de bøde Bogstavens istedetfor talende Læ-

paany i Brug; hvilket ikke synes at passe paa Andre, end Professor Brøndsted og mig, saasom det ikke er bekjendt, at nogen anden offentlig Lærer i sin mundtlige Underviisning har tillagt Nygræfernes Udtale nogen Værd. Men da imidlertid den Mand, der til et Forsvar for denne Sag uden tvivl i enhver Henseende vilde være den mest udrustede, og hvem jeg især har at takke for, hvad Begreb jeg har faaet om den græske Udtales virkelige Velklang, for Tiden afholdes ved andre Arbeider og Sytler: har jeg ikke villet tilbageholde Udviklingen af de Grunde, der bestemte mig; skønde paa, at hvad der ikke ved samme maatte blive afsjort, luttelig vil, om det skulde behøves, ved Leilighed finde en heldigere Forsvarer.

remesteres Underviisning, der overalt, hvor græske Skrifter trængte sig frem, uden at der stode græske Lærere ved Siden, gav Anledning til Etacismen i det Hele, d. e. til at enhver vestlig Europæer, Franskmænd, Engellænder, Hollænder, Tydsker og Dansk, udtalte de Bogstaver, han saae for sig, saaledes som hans eget Sprog medførte; saa at der selvfølgelig opstode ligesaa mange Pronunciationer af Græskten, som der gaves forskjelligtalende Nationer i det vestlige Europa; og saaledes udtalte da nu og den danske Græsklæser β, γ, δ, som sit eget b, g, d, — θ og ζ eensdan med τ og κ, — αι, ει, οι, som det danske ai, ei, oi, og endelig η som vort brede e eller vel endog som et æ — litter Lyd, hvoraf en Græker ligesaa lidet vilde have forstaaet en eneste, som en Franskmænd eller Engellænder nu omstunder vilde forstaae os, om vi vilde udtale deres leur, comment, choix, rendre, teinture, creation, pleasure, creed, have, med den Lyd, disse Bogstaver have i Danskten; eller en Tydsker kunde taale at høre sit ich, mich, welcher udtalt som ik, mik, welker; eller schön, und som skøn, un, o. s. f. Altsaa allerede heri ligger en vigtig Grund til foreløbig Mistanke mod en dansk Udtale af et Sprog, som deres egne Efterkommere, der talde det, og for hvilke det endnu, kun med nogen Forandring i Formerne, er Modersmaal, udtale ganske anderledes. Eller vilde vi maaskee, for at tage et lignende Tilfælde, i Hebraiskten hellere af vor sæbvanlige, end af Tøbernes Udtale, slutte os til Gutturaltogstavernes gamle Pronunciation, til Vocalforandringernes Natur og deslige? — De Lærdes Undersøgelser ere saa langt fra at have gjort noget Udslag for Etacismen, at endydermere Societæts Forsvarere Wetsteen og Georgiades endnu, den første endog over et heelt Aarhundrede, staae uigjendbreve. Og hvad Bedtægten angaaer, da har den ihenseendetil η, som sagt, ikke bedre Grundvold, end vor øvrige Udtale af κ som k, eller af αι (d. e. æ) som ai; den nemlig, at man ubekjendt med vox viva, betragtede Bogstavtegnene med danske Tænder og udtalte Lyden med danskvante Organer. Men Hr. Fogtmann gaar endnu videre i sin Paastand:

”Etacismen, hebdet, fortjener Fortrinet, ikke blot fordi den er grundet paa gammel Hævd, men fordi den i sig selv er langt rigtigere, end den anden Udtale.” Men ogsaa herimod maa jeg strax foreløbigen erindre: a) om vi end vilde indrømme, at Hævd kunde komme i nogen Betragtning, hvor der spørges om hvad der er det rette, saa bliver det dog nok altid endda et stort Spørgsmaal, hvilken Hævd der maatte tillægges meest Værd, enten den ældre, der talde for Chrysoloras, Chalcondylas, Moschopoulos, Gaza, Lascaris, og Stadfæstes af Eustathius, ja af Hesychius selv,

for ikke at gaae længere tilbage, end Modparten selv maa tilstaae os, eller den nyere, som Occidentalernes Uvidenhed og Magelighed først har etableret *) og derpaa saa meget hellere acqviesceret ved, som den i det uheldige Forsvar, hvortil Erasmus af dem, der vilde gjække hans Nyhedstyst, lod sig forlede **), troede at have gyldige Grunde for sig. Og hvad

*) At denne daniserende Udtale endog har tiltaget, slutter jeg, naar jeg erindrer, at min sal. Fader og flere hans Jævnlige endnu havde den bløde Udtale af *tenuis* efter *μ* og *ν* tilbage, som man finder hos Nygrækerne, og hvorefter f. Ex. *παντα, αμπελων* lyder som *Panda, Ambelon*, (Jvf. den ældgamle romerske Inscription *DIA PANDON d. e. dia παντων*, hos Scaliger i hans Anmærkning til Eusebii Chronicon, udg. Amsterdam 1658. Pag. 118), da derimod vore Jævnaldrende nu gemeentlig, uden mere at agte paa denne Nuance, sige *Panta, Ampelon*. Ogsaa erindrer jeg mig ikke, at man den Tid endnu udtrykte *ν* ved *æ*. Hoveden herpaa er altsaa endda ikke saa mangeartig.

**) *Wossius*, som dog selv under Etacismen, fortæller os i sin *Arstarch* (1, 28) følgende Anledning til de lærdes Forsvar for samme. Da man til Erasmi Tider stedse havde brugt den ægte græske Udtale, som man havde lært af Chrysoloras og de øvrige fra Constantinopel ved Tyrkernes Indbrud fordrevne græske lærde, den nemlig, som man siden har kaldt den *Neuchliniske* eller *Itacismen*, kommer engang *Henricus Glareanus* fra Paris til Løven og bliver af Erasmus indbudet til en Protokol. Og saasom han nu vidste, at Erasmus var temmelig usigens og Ietvøende, saar han det uheldige Indfald, da Erasmus spørger ham om, hvad Nytt der var i Paris, at digte en Fortælling om nogle overmaade lærde Græker, som skulde være komne til Paris, og bruge en ganske anden Udtale af Græskten, end der i det vestlige Europa var gængs, i det de istedetfor *Vita, Zta, Thita* sagde *Beta, Ceta, Theta*, udtalte *æ*. og *oi* som *ai* og *oi* o. s. v. Saasnart Erasmus havde hørt dette, skrev og udgav han for at faae Æren for denne formeentlige Opdagelse sit Dialog *de recta græci latinique sermonis pronunciatione*; men holdt, da han siden erfarede Bedrageriet, saa lidet paa de deri yttrede Ideer, at han i en skreven Veiledning til det græske Sprog Udtale, som han derefter gav Spanieren *Damianus de Gæs*, i ingen Maade afveeg fra den anden da brugelige Udtale. Saavidt *Wossius*, som havde hørt Anledningen af sin Lærer *Kutg. Resch*, der selv paa samme Tid havde boet paa Pædagogiet tilligemed Erasmus. Ogsaa fremlyser af Erasmi egen vittige Dialog *Eh o*, hvad Udtale han selv brugde, i det han paa *eruditionis* lader *Eh o* svare *δνοις*, paa *solos* *ολως*, paa *episcopi* *κόποι*, paa *ariolari* *λάροι*, paa *Astrologi* *λογοι*, paa *Grammatici* *εικη* (ο: ιαι), paa *famelici* *λδκοι*. Imidlertid var Signalet nu eengang givet. De Erasmiiske Ideer have fundet Bisfald, og nu opstod *Chef, Mekerch* o. a. som opstodde Argumenter for den nye Maade at udtale Græsk paa, og kraftigen udbredte den blandt deres Disciple; og saasom man helst antager, hvad der er mageligst at komme til, samt det græske Sprog desuden blev i Videnskaberne et dødt Sprog, ophørde man at bryde sig videre om Udtalen, og saaledes er

b) Fortrinet i Rigtighed angaaer, kunne vi, siden samme blot er paaftaaet og ikke bevilst, lade det beroe ved Paaftanden af det Modsatte, formenende at have opfyldt vort Løfte, naar vi her allene afkræfte, hvad der er søgt at bevise ihenscendetil det ene Bogstav Eta; og iøvrigt henvisende dem, der bygge paa de Erasmisske, Chexske og Mekerchiske Afhandlinger, til Gjendrivelseserne af Wetsteen i hans orationes apologeticæ pro græca & genuina lingvæ græcæ pronuntiatione; til Erasmi Schmidt Discursus de pronuntiatione græca antiqua, contra *Neοφωτων*, i 2den Deel af Havercamps Sylloge Scriptorum, qvi de L. Græcæ pronuntiatione egerunt; til Greg. Placentinii Epitome græcæ palæographiæ et de recto Græci sermonis pronuntiatione, samt til Georgias deses for saa Nar siden i Paris udkomne Tractatus de pronunc. L. græcæ, gr. & lat.

Hr. Adjunct Fogtmanns Hensigt er "at udfinde, hvilken Lyd Eta oprindelig har havt i det gamle græske Sprog meest blomstrende Tidsalder, paa den Tid, da Pindar sang, Plato tænkte og Demosthenes talte i Hellas." Han forkaster til den Ende ubetinget de Beviser, som laanes af Nygrækerens Udtale, af Chrysolorases og hans Disciples Autoritet, af de græske Grammatikere Hesychius, Svidas og Eustathius, fordi disse ikke lære os den ægte, men den i deres Tid brugelige, alt forvanskede Udtale." Men maatte det ikke først bevise, at nogen saadan Forvanskning i Udtalen virkelig er skeet? og er den skeet, med hvilken Rimelighed da saa mange Aarhundreder for Sproget selv forvandlede sig til det Nygræske? Men antaget endog, at Udtalen nu er, eller til Chrysolorases, ja endog til Hesychiuses Tid var afveget noget fra den gamle græske; hvor kunde dog denne Forvandling være saa betydelig, at der hos disse slet intet Spor skulde findes til den gamle Udtale? Giver ikke enhver Sprogart Organerne en vis Modification, som vedligeholder det Charakteristiske af Sprogets Udtale saalænge det selv blot paa nogen Maade er til? Og kan man da vel gaae nogen rigtigere Wei for at opdage den ældre Udtales Eiendommeligheder, end ved at høre de Efterkommere tale, der ved mundtlig Overlevering, skjønt gennem mange Led, have modtaget og efterlignet samme *) og efter denne Tale fra Harnsbeen boiet og

da af den kun saa Meget tilbage, som de af deres Modstandere saakaldte Neophyter ei havde angrebet, og som ikke divergerede fra det Sprogs Pronunciation, hos hvilke det græske Sprog blev læst og dyrket. Dette er da den Hævd, hvorpaa Hr. F. vil grunde Etacismens Gyldighed.

*) Jeg siger saaledes med Cicero i 3die Bog om Taleren, cap. 12: *ex filio sic locutum esse patrem judico, sic majores* — &c. og spørger, for at tage et Exempel, som Ingen vil nægte os, hvorledes vi ellers sige, at Grækerne have udtalt γ foran Ganebogstaver som ηg?

tilbant beres Organer? Sæt, at nogen Fremmed vilde vide Beseed om vort gamle nordiske Sprogs Udtale, mon han da ikke hellere vilde høre nuværende Islænderes, Svenskes og Norskes mundtlige Tale og slutte deraf, end efter den Idée om nordiske Sprogs Velklang, hans eget, herfor fremmede, Modersmaals Analogie kunde give ham, stave sig til denne Kundskab af enkelte Steder i gammel-danske Skrifter? Eller vilde det faae nogen Rimelighed, om en Danskt, der blot af Skrifter og Grammatiker havde lært Franskt eller Engelskt, vilde, uden at agte paa nuværende Franskmænds eller Engellænderes Udtale, lære os, hvad der for flere Aarhundreder siden havde været Euphonié i deres Sprog? Lingva, siger Westreen meget rigtigt, cum pronuntiatione non est confundenda: lad Sproget end have forandret sig nok saa meget, Udtalen skifter ikke saaledes Natur, at der ikke i Descendenternes Mund, der fik Lyden mundtlig overleveret, skulde kunne høres mærkværdige Levninger af Forfædrenes Tungemaal. Og endelig hvad Græskén i Særdeleshed angaar: naar Udtalen (ikke Ordnes Formation) nu i 16 Seeler, fra det 3die, da allerede Stacismen herskede, til vort nuværende 19de, saagodtsom Intet har forandret sig, uagtet Sproget dog selv har faaet de betydeligste Omformninger: hvad Rimelighed har det da, at den skulde have faaet en saa total Forandring i de foregaaende 4 à 5 Aarhundreder, hvor Sprogets Former stedse forbleve de samme, og Historien ikke minder om nogen Revolution, der hertil kunde have givet Anledning?

Endvidere holder Hr. Forfatteren ikke heller synderlig paa de Beviser, der hentes fra græske Ords Skrivning i andre Sprog, eller af fremmede Ords Bogstavering i det Græske, fordi "slige Dverge af Ord fra et (et) Sprog til et andet fielden løbe af uden nogen Forandring i Udtalen." Hvad dette angaar, afviger altsaa Hr. F. ikke allene mærkelig fra sine Forgængere, iblandt hvilke Mæcherks fleeste Beviser just ere hentede fra græske og latinske Navnes gjensidige Omdannelse; men stiller sig endog lettere, end vi kunne tilstaae ham, fra endel Modargumenter, der, uagtet de Forandringer, der vel stundom kunne være foregaaede i Udtalen, dog andre Gange ere af megen Vigtighed. Jeg vil her ikke engang omtale saadanne Ord, som fra græske ere omdannede til latinske f. Ex. *ἑοδης* (egentlig *ἑοδης*), lat. *vestis*, *γενήτος* *genitus*, *δομήτωρ* *domitor*, *πήγω* *figo*, *ρήγμα* *rima*, *δίαιης χάρις* *dicis causa* o. s. v. fordi det dog til Nød kunde tænkes muligt, skjøndt det ei er sandsynligt, at de havde lidt den af Hr. F. paaberaabte Lydsforandring: men med hvad Rimelighed kan vel samme forudsættes, naar Egennavne eller Kunstord af det ene Sprog udtrykkes i det andet, hvor det dog er sandsynligt, at man har gjort sig Umage for at vælge de Bogstavtegn, hvorved man for sine Landsmænd tydeligst kunde udtrykke Navnets virkelige Lyd og altsaa ingen Omdannelse tillod sig, f. Ex. naar Romernes

census, som af Euidas skrives κινσος, allerede i det 4de Aarhundrede af Hesychius skrives κινσος, feminalia af samme baade Φριναλια og Φριναλια, defensor baade διφενσωρ og διφ — eller for at gaae endnu længere tilbage f. Ex. til det 1ste Aarhundrede, naar vi hos Strabo finde mons Poeninus skreven snart ποινημος, snart ποινημος, Samniticum σαμνητικον og σαμνιτ. ager Setinus baade της σιτηνης og τ. σειτινης χωρια; ligeledes Scipio Σικηπιων, Domitius Δομητιος, Numitor Νεμητωρ, Pompilius Πομπηλιος, Hirpini Ἰρπηνοι, Petilia Πετηλια; — hos Evangelisten Lucas Qvirinius Κυρηnios; og endelig hos Dionysius fra Halicarnas, paa hvis Autoritet Hr. F. selv nedenfor betaaer sig, Titus Herminius er givet ved Τίτος Ἐρμημιος, Aricinorum, Prænestinorum, Clusinorum ved Αρικηνων, Πρενεσηνον, Κλεσηνων, Carinas ved Καρρηνας, Terminium ved Τερμημιον, Algidum og Aventinum ved Αλγιδονα og Αβεντηνον, o. m. fl. — er dette da ei lutter Beviis, der ikke ved en saa loselig og almindelig Yttring kunne lade sig affærdige; men som endbydermere føre os Itacismen tilbage til Christi Tider og endnu tidligere — altsaa adskillige Aarhundreder før den Tid, paa hvilken Hr. F., i Anmærkningen Side 425, sætter sin formeentlige Forvanskning af den græske Udtale; og følgerlig kun 2 til 300 Aar efter den Tidsalder, hvis Udtale det er, han her vil bestemme. Eller for ogsaa omvendt at vise, hvorledes det græske η i Latinen udtrykkes ved i, behøver jeg ligeledes af mine Forgjængeres Forraad blot at anføre liroe, som Plautus, Sycinus og Psitta, som Plinius, Naricis ostiam, som Justinus, og Cephisia, som Gellius bruger til at udtrykke Grækernes ληροι, Σικηνος, Ψιττα, Ναρικος σομα, og Κηφισια. Iovrigt kan jeg ikke forlade denne Hr. Forfatterens Protestation mod Beviser, hentede fra Ordnes Lyd i andre Sprog, uden og at bemærke, at han derved isaaftald selv kuldkafter sit eget under No. 9 nedenfor anførte Argument, hvorefter der af den latinske Joemininendelse paa a skal sluttes til Lyden af det græske η.

Dog inden jeg kommer til Hr. Forfatterens specielle Grunde for Itacismen, maa jeg til de benævnte Protestationer føie, eller rettere, i ste det for dem sætte een, som jeg finder fornøden at forudskikke min Besvarelse af de gjorte Indvendinger, og den er: at man ei maa bygge paa de Raisonnements, som Reflexioner hentede fra vor sædvanlige Udtalefsesmaade kunne give Untledning til. Jeg har allerede ovenfor i flere Exempler vist, hvor forskjellig Udtalen af de samme Bogstaver kan være i forskjellige Sprog, og at vi altsaa ligesaa lidt, som vort g og d har samme Lyd, som Grækernes γ og δ, eller t og k som deres θ og χ, kunne være visse paa, at vort a, e, i, netop altid er Grækernes α, ε, ι, og altsaa derfor igjen slutte til det disse substituerede η. Ja vakte vi ikke selv i vort Sprog,

i denne Henseende helligen imellem flere Modificationer af samme Vocaler, saa at o f. Ex. snart er lavt som aa, snart høitlydende, hvilket sees i Ordene klog og Soel; e snart lavt som æ, snart høit, henimod i, som i erre og let, Led og teed; i paa samme Maade forskjellig i finde og Fiende, M inde og min *). Særlig nu, at ingen levende Stemme havde gjort os bekendt med disse Udtalens Afværlinger i de forskjellige Tilfælde, vilde da ikke ogsaa vort Sprog engang i senere Tidsalder kunne faae sine Katacister og Stacister, sine Ustacister, Etacister og Itacister, kort sagt: Stridigheder ihenseende til den gamle Udtale af hver Vocal i samme, som bleve saa meget mere uafgjortlige, jo mindre man vilde agte paa den eneste levende Lyd, der var Undersøgeren levnet at høre i Efterkommernes Mæle. Det synes mig altsaa klart, at Alt hvad Forf. under alle sine IX Numere slutter af Sammenligningen med de andre græske Vocaler, har en vakkende Bæsis, da det hverken er afgjort, at hine altid have haft een og samme Lyd, og det endydermere den samme, som vi give dem i Danſken; ikke heller sikkert, at Grækernes Lydovergange ere dannede paa samme Maade, som skeer i vort Sprog, hvor f. Ex. a gjerne forvandler sig til æ; endſkjont ogsaa her Forvandlingerne ofte skee heelt anderledes, f. Ex. finder, sandt, fundet, o. m. fl.

Men da denne almindelige Bemærkning maaffee ikke endda vil for alle være lige indlysende eller tilstrækkelig overbeviſende, henvende vi os nu til hver enkelt Post af Hr. Fogtmanns Afhandling især; af hvilke da

1) Den første er det Beviis, som hentes fra Bogstavets Opfindelse. Dette kan nemlig, efter Hr. Forfatterens Mening, "ikke være opfundet til at betegne J=Lyden, fordi man derfor allerede havde Tegnet Jota, men snarere til at betegne et langt e eller æ, saasom man for det første ikke havde andet Tegn, end e, og for det sidste slet intet Tegn." Men skal dette Argument have nogen Kraft, maatte Forf. vel først bevise, hvad han dog neppe vil kunne, at æ i Græſken ikke, ligesom æ i Latinen, er og var det almindelige Tegn for U=Lyden; og dernæst, at E=Lyden ikke netop ved at forlænges, i Grækernes Mund kom til at nærme sig til J=Lyden, d. e. kom til at sige, istedetfor at synke. Er det endog i vore nordiske Sprog Tilfældet, at e, som, kort udtalt, lignede et kort æ, ved Forlængelse ofte ikke bliver en lang U=, men en hei E=Lyd, grændsende mod i (f. Ex. Hæld udtales som Hæld, men heel ikke som hæll; eller i Lydſken Heer med lav, heer med hei E=Lyd o. d.): hvor langt mere maa dette da ikke blive Tilfældet i en Nations Tungemaal, hvis Pronunciation, inclinerede saa meget til

*) Man see min danske Sproglære, udg. i Odense 1817, Side 19 ff.

Epistlet, at det allerede saa Aarhundreder efter den Tid, her tvivles om, havde de mange S-Lyde, som vi endnu finde hos deres Efterkommere og Etacisterne saa ivrigen stræbe at afskjænde de Uldre for. Og at den græske Udtale allerede oprindelig har havt denne Tendenz til Epistlet, vil, om det end ikke af de ovenanførte Beviser: af Nygrækernes Udtale, af de Gamles egen Skrivemaade, af Sammentigning med de samme Ord i Latinen, var klart nok, end mere kunne godtgjøres ved Steder, som i Ciceros Verus C. 74, hvor han dabler hos Cotta, at denne, ved at udtale Bogstaverne alt for bredt, afveeg fra Liigheden med den græske Udtale *); eller i Theokrits Adoniazuser (Sjyll. 15, 88), hvor det bebreides Dorerinderne, hvis Dialect, som bekjendt, hældede meget til A-Lyden, at de trak alting saa bredt ud **); freindeles ved de jevnlige Overgange eller Ombytninger af e (baade ε og η) med i (ι) f. Gr. ἦκω og ἴκω, ἦδε og ἴδε, ἦμεν og ἴμεν, ἦμερα og ἴμερα; ligeledes ἔω og ἴω (thi af begge har εἶμι, jeg er, Tempora), ἔδω og ἴδω, og Derivaterne ἔδρα og ἰδρῶ, μένω og μίμνω, ἔχω og ἴσχω, ἔπω og ἴσπω; den hyppige Forvandling af Verbalendelsen εω til ισκω, den dobbelte Genitiv paa εος og ιος af Nomina paa ις, og mangfoldige deslige Tilfælde; endvidere ved den sædvanlige Forlængelse af ε til ει, der saa ofte er Tegnet for langt i, og jevnligten alternerer med η, f. Gr. Κροκοδείλος, Crocodilus; Νεῖλος Nilus; εἰρωνεία, ironia; εἶδον og ἴδον, εἶκελος og ἴκελος, Νεῖλευς og Νηλευς, Nileus o. s. f. Ευρεπίδης, som findes paa Euripidis Byste har Fulvius Ursinus ***), blot for at antyde at S-Lyden var lang. Og saaledes i flere Inscriptiones paa Stene eller Mynter; saasom πειονα for πιονα, επιειρανε for επιηρανε, eller omvendt, λιριεσσαυ for λειρ. σισααα for σειςααα o. ff. hos Salmasius i Inscript. vet. explicatio; Περιγαμειων, Κυζικινων for Περιγαμινων, Κυζικινων o. fl. i Decos Samling; samt i Gruteri Thesauus ikke blot δειναριζ, Ασκληπιαδης for δην. Ασκληπ. men endog Αρης for Αρεις, og χαρην for χαριν — fort: 100 Exempler baade i disse Verker og i Spons Voyage o. a. af hvilke det tilfulde vil kjendes, at ει og η just i de ældre Tider vare ligegjældende, og brugtes som Udtryk for den lange S-Lyd eller det, samme nærtkommende, hoie C. — og endelig Sammentigning med andre østerlandiske Sprog, saasom det Hebraiske, hvor Esere gjerne, naar

*) Cotta, quia se valde dilatandis literis a similitudine græcæ locutionis abstraxerat, sonabatque contrarium Catulo, subagreste quiddam planeque subrusticum &c.

** Κωτιλλοισαι πρυγυνες* εκκναισειντι πλατειασδοισαι απαντα, hvorpaa Fruentimmerne svare: Πελοποννασιςι λαλευμες* δωρισδεν δ'εξεσι, δοκω, τοις Δωριεεσσι.

***) See Euripides vita i Wagners Udg. Leipz. 1778, 1ste Tom. Pag. 6.

det forkortes, gaar over til *Chirek*, og dette ved Forlængelse igjen til *hiint*; samt det *Syrisk*, der istedetfor Hebræernes *E* saa ofte har *J*. Resultatet bliver altsaa, at *η* vist nok var et langt *e*, men som svævede saaledes ind i *J*-Lyden, at det, hvor ikke et finere Sproggehør distingerede dem, aldeles blandedes med samme. Og dette Ansyn modsiges ei heller af det paaberaaede Sted i Platons *Kratylus*, hvorom vi nærmere ville komme til at tale. Men for en Lyd af *æ* er der jo ikke mindste Sandsynlighed.

2) Er nu dette Resultat ikke urigtigt, da have vi med det samme besvaret Forfatterens 2den Grund, som er taget af Bogstavets Figur. At denne kan have haft sin Oprindelse af *EA*, tilskaae vi gjerne, ligeisom og at *Aspirationstegnet H* faldt bort, da det begyndte at bruges som Vocaltegn; men til hvad Lyd dette fører, er jo nu viist, nemlig ikke til *æ*, men til eet i *J*-Lyden henspillende langt *e*. At *H* skulde være gaaet over til at blive Vocaltegn formedels "en vis Liighed mellem *Aspirationen* og *E*-Lyden", er en blot Hypothese, hvorpaa vi saa meget mindre tør bygge Noget, som vi ligesaa godt kunne antage, at, da det ved Sammentrækning af *EA* fremkomne Vocaltegn tilfældigviis var bleven *Aspirationstegnet H* liigt, hvilket maaskee havde sin Oprindelse fra det *Phoeniciske* i Hebraikken befindelige *Heth*, forandrede man, for at forebygge Forvirring, det sidste, og saaledes blev *H* ene tilbage som Vocaltegn.

3) Det tredie Argument er hentet fra Navnet *Epsilon* (d. e. det blotte, tynde eller korte *e*), hvilket efter Hr. Forsk. Mening ikke kunde have faaet denne Benævnelse, dersom det ei havde været modsat en aaben og lang Lyd. Denne troer han at finde i *Eta*, "fordi *ei* er en *Diphthong*, som ei rettelig kunde sættes ved Siden af en simpel Vocal." Men hvorfor dette ei skulde kunne skee, er ligesaa lidet godtgjort, som den Paastand af Hr. Forfatteren, at Grækernes *ei* skulde ganske være, hvad vi kalde *Diphthong*, og svare til vort danske *ei*. Vise ikke tvertimod de idelige Overgange af *e*, saa ofte det skal forlænges, til *ei*, f. Ex. i *Augmentet*, i *Stavelsens Production* hos *Poeterne*, i *Contractioner* af *ee*, og flere saadanne Tilfælde, — at *ei* ligesaavel er den til *e* corresponderende lange Vocallyd, som *η* er det *)? Og viser ikke foruden de nysaanførte Prøver af et gammelt Skrift, ethvert latinisk Ord, i hvilket denne saakaldte *Diphthong* er gaaet over, at den har været udtalt som langt *e* eller *i*? f. Ex. *Museum*, *Nilus*, af *μῆσιον*, *Νῆλος* — for ikke at være vidtløftig i *Beviserne* for en *Gjenstand*, hvilken vi her kun

*) Selv *Vossius* (*Aristarch.* 1, 13) beviser, at *e* kaldtes *Ψῖλον* og *ο μικρον* til Forskjel snarere fra *Diphthongerne ei* og *eu*, end fra de lange Vocaler *η* og *ω*.

middelbar have at berøre, og hvorom det i alt Fald først maatte blive Angriberens Sag at kundgaae den rimeligere Mening. Men lad os endog antage, at *ei* er vor Diphthonglyd *ei*, hvorfor kunde da Navnet *E ψιλου* (det tynde, simple *e*) *ei* bruges til Modsetning af den saaledes forlængede Lyd, hvortil det dog ikke kan nægtes idelig, ja endog vel saa tidt, som til *η*, at være gaaet over? — Dog lad det endelig være, hvad det vil, modfat *η* eller *ei*, saa, hvis min nyankførte Hypothese om den til *ζ* nær grændsende Udtale af den lange *E*-Lyd er rigtig, bliver der jo ingen Modgrund længere i Modsetningen mod *Εψίλον*.

4) Forfatterens fjerde Beviis er laant af *η* med undet skrevet *ι*, og grunder sig paa Antagelsen af "den Regel, at i de gamle Sprog Intet skrives, uden at det udtaltes." Men her kunde vel atter spørges, hvormed denne Paastand lader sig bevise, ligesom og med hvad Høie Hr. Forf. kan gjøre samme Fordring til de nyere Sprog. Orthografien retter sig dog vist i hine ligesaavel, som i disse, ofte efter Ætymologien, og *ei* efter den blotte Udtale alene. Men sæt og, at det var saa, og det underskrevne *ζ*ota har været Tegn for en virkelig hort svag *ζ*-lyd, hvilket jeg for min Deel endog helst antager: hvorfor skulde denne *ζ*-lyd da slet ikke kunne høres efter et *η*, hvad enten dette saa var, efter vor Mening, et høit lydende *e*; eller det endog var et reent *i*, da ikke allene Hebraïssen giver os Exempler nok paa *י*, som hviler i et foregaaende *ש*ere eller *ש*irek (hvilket altsaa enten modbeviser den af Hr. Forf. antagne Regel, eller viser, at man kan have haft en *e* efter *i* eller høitlydende *e* i samme Stavelse følgende *ζ*-lyd); men endog det græske Sprog giver os Diphthongen *υι* f. Ex. i det ioniske *ῥις*, *ῥιος*, *ῥιι*, *ῥια*, hvilken er saa meget mere analog med dette Tilfælde, som *υ*, ligesom det endnu skeer i Lydsk og andre Sprog, udtaltes som *i*; samt endog Athenæuses Vidnesbyrd *) bevise, at de Gamle oftere istedetfor *υι* have skrevet et blot *υ*. Ei heller kan endelig den paaberaabte Oplosning af *η* til *ηι* bevise noget: enten fordi det ikke nægtes, at samme er en Diphthong; eller fordi Lyden af *η* maaskee var den samme som af *ei* (d. e. virkelig *i*), *ηι* altsaa blot en Udvidelse af samme til to Stavelser, ligesom *α* bliver til *αα*, *η* til *ηε*, *ω* til *ωω* i *μυῖαοι*, *ἥελιος*, *εὐχετόωνται*. Ja! maatte ikke endelig det samme Argument bevise, at Latinerne havde udtalt deres *æ* som *ai*, da jo Virgil, for at gjøre Spondeen til Daktylos, oplæser *aulæ*, *auræ*, *pictæ* vestes til *aulai*, *aurai*, *pictai* v. **), og Grazi ligesaavel er latinsk som Græci.

*) Deipnos. XI, 5.

**) Virg. Æneid. III, 354. VI, 747. IX, 26.

5) "Men Sproget, hedder det, vilde da faae for mange S-lyde, hvilken Eensformighed og idelige Ojentagelse af den ringeste Vocallyd ikke kunde passe sig for et Sprog, der var saa beremt for sin Velklang og Skjønhed, som det Græske." Jeg vil her ikke tale om det Subjective i Smagen og Dommene over, hvad der klinger fjønt, især ved Sprogene, af hvilke hver gjerne finder sit Modersmaal meest velklingende, da jeg ikke tvivler paa, at enhver, som uden Fordom hører det Græske godt oplæst efter Nygræfernes Maade, vil aldeles finde deri hvad Velklang de Gamle saa fortrinligen tillagde det, og som især ligger i den mangehaande Modification, som Consonanternes forskjellige Aspiration giver Udtalen, hvorved de mange S-lyde aldeles ikke blive stødende. Endnu mindre vil jeg spille Tid og Plads paa at gjendrive Meferch og Andre, som til Exempel paa, hvor deilig en Mængde Disthonger og brede Vocallyd klinge fremfor den sine S-lyd, eller for at vise, hvilken Kraft der ligger i, som vor gode gamle Sahl oversatte Horatses tumido delitigat ore, at fjønde af fulde, hovne Mund, sammenligne et Stykke Græsk udtalt efter begge Maader, — som om vort Dre her var competent Dommer! — og hvorefter da Peiraieus, Akaiois, hoi dæ, skulde klinge smukkere, end Piræus, Achæis, hi de eller di o. s. f. — fjønt det i den Henseende maaskee allerede vilde være nok, at gjøre opmærksom paa det med Græskten saa nær beslægtede latinske Sprog, hvor Disthongslydene ere saa yderst sjældne, at et ei er en Undtagelse i maaskee to eller tre Ord, (s. Ex. hei og qveis, og selv der uidentviol udtalt som i); og iøvrigt ingen forekommer, uden au, der dog sandsynligviis meest har været udtalt som o (s. Ex. Claudius, Clodius, Caurus, Corus), og eu, der ventelig, ligesom det Græske eu, har lydet som ev eller ek. Og endda er det latinske Sprog efter Romernes egen Dom i Gracilitet, Fiinhed og Ynde ingen Ting mod det Græske. — Men vi ville allene holde os til vor Forfatters egne Argumenter, da disse endog selv, om jeg ikke feiler, kunne levere os Beviser imod hans Paastand. Vi stode da først paa Dvinctilians Vidnesbyrd om det græske Sprogs store Velklang i Sammenligning med det Latinskes, hvilken Fuldkommenhed efter Hr. F's Mening gaaer ved Itacismen forloren. Men var ikke Itacismen, efter hvad vi ovenfor have beviist, allerede i Dvinctilians Tid, d. e. i det første Aarhundrede efter Chr. F. den gængse Udtale, den Velklang altsaa, han roser, netop den itacistiske Udtales? eller hvis Hr. Forf. ikke vil lade det passere, saa var jo dog efter hans egen Tilstaaelse Hesychius allerede Itacist, og han var jo kun et Par hundrede Aar yngre, end Dvinctilian: Udtalen maatte altsaa i denne korte Mellemtid have faaet sin Skade. Men hvorfor just da? og ved hvilke Aarsager? Dette maatte dog nødvendig bevises, saa meget mere, som en saa total Forandring ei paa saa

fort en Tid pleier at blive almindelig. Og nu da Quinctilians Vidnesbyrd selv *), hvorledes lyder det? Gaaer det ikke ene ud paa at vise, at den græske Udtales Lyd var sød, siin og yndig, og ingentunde, hvad vor Forf. synes at ville, krafifuld og haard? hedder det ikke blandt Andet om Romerne: Quo minus adjuvat sermo, rerum inventione pugnandum est. Non possumus esse tam graciles: simus fortiores; subtilitate vincimur: valeamus pondere? fort: naar man examinerer det hele Sted, vil det nok snarere synes at tale for, end imod Itacismen i det græske Sprog. — ”Men disse mange I-lyde, da det halve Vocalantal saaledes blev til I, vilde give Udtalen for megen Censformighed; og Censformighed er altid uskjon, og det saa meget mere, jo uskjonnere det Censformiges Dele ere”; hvilket sidste Forf. antager om I-lyden. Herpaa svarer jeg: a) at da det nu eengang er saa, at Sproget har disse mange I-lyde, saa staaer det ikke mere til os, at reformere det efter noget Skjonhedsprincip, som vi nu kunde finde for godt at opstille; men det levnes os ikkun Et af to, enten at tilstaae, at I-lyden aldeles ikke er noget saa uskiont, som Hr. Forf. paastaer; eller om det virkelig skulde være saa, da at beklage, at Sprogets Vellyd i denne ene Punkt har havt, hvad vi ansee for en Ufuldkommenhed. Dog dermed har det b) neppe endda saa stor Nød. Vi kunne nemlig spørge: hvilken Skjonner, ja endog blot hvilken anden Vocallyd savner Sproget over disse mange I-lyde? har det ikke ligesuldt sit a, æ, e, o, u? og hvad Grund have vi til at indføre i det enten nok et æ, eller Diftonglyde, som ere det aldeles fremmede? Na! har det ikke endog i sit η havt mere, nemlig en Mellemlyd mellem e og i, et siint e, som vi nu ikke engang have rigtigt Dre for? Vi kunne endvidere spørge, om U-lyden da virkelig er smukkere end I, siden man hellere vil mangfoldiggjøre den? og endelig: hvorfor det i Græskken er en Feil, hvad Ingen falder paa at badle i Latinen, hvor dog ogsaa ikke sjelden baade e og u og y, samt Diftongerne ei og oe — altsaa netop ligesaa mange Vocaler, som i Græskken, — ere udtalte som i. Thi at det er slect, beviser baade Gellii Forsikkring i Noct. Att. X. 24; og de af Quinctilian I, 4de og 7de Cap. anførte Exempler, mēnerva, leber, magester, og here for heri, eller hvad hos Salmasius**) anføres af gammel Skrift, camina for camena, melpomine for melpomene, patenas for patinas o. s. f. for ikke at tale om Blandingen af vespere og vesperi, genetrix og genitr., benevolus og beniv., vegeo og vigeo, intellego og intelligo, eller det ovenanførte til aurai og pictai, ikke til

*) Institt. orat. XII, 10.

**) Not. ad Hist. Aug. script. forskjellige Steder.

auræ eller pictæ opløste auræ, pictæ. Dette bevises fremdeles, hvad de andre Alternationer angaaer, ikke blot af Priscians udtryffelige, hos Wetsteen Pag. 32—37 anførte Vidnesbyrd, men endog af Exemplerne optimus og optumus, maximus og maxumus, lacrimæ, lacrumæ og lacrymæ, monimentum og monum., libet og lubet; fremdeles ihenseendelig, af silva og sylva, clipeus og clypeus, tiro og tyro; endelig ved den gamle Skrivesmaade af ei til at udtrykke et langt i (f. Ex. puerei, illei, angveis, og mange flige Ord hos Plautus og andre Gamle), og af oe (Grækernes oi) for y eller i, f. Ex. i det Saliariske Vers hos Festus PILUMNOE POPLOE for pilumni popli *) samt Victorins Anmærkning **), at, hvis man ei havde opfundet Tegnet y for det græske υ, havde man for Hylas maattet skrive Hoelas. Og endelig c) hvad Ufskønheden af Z=Lyden i Grækernes Dre angaaer, da grunder Forfatterens Beviis derfor sig paa en urigtig Forklaring af det Udtryk εσχατον πάντων hos Dionysius fra Halikarnas, hvilket han oversætter ved "den ringeste af dem alle." Men læser man hele Stedet i sin Sammenhæng, da viser den klarlig, at det kun indeholder en Classification af Vocalldene ligesaa af, som er den første i Classificationen, hvorpaa følger δεύτερον, τρίτον o. s. f. indtil man kommer til Jota, som kaldes εσχατον i Rækken, d. e. blot den sidste. Dist nok er den efter Dionysii Beskrivelse ogsaa den fineste og mindst aabne; men deraf følger ingenslunde, at han holder den for ildelydende; ligesaa lidt som det bliver nogen Indvending imod den, at den efter Platos Bemærkning betegner det Lynde og Fine, eller kan sammenlignes med de smaa Dyr's Piben. Vi kunde da ellers faae ligesaa antagelige Grunde til at forkaste den idetmindste ikke skjønnere Z=Lyd, fordi den ligner Faarenes Brægen ***), eller Disthønglydene oi og ai, fordi de ligne Expectorationer, som berøve os Appetiten. Men ifledetfor af saadanne Ideerassociationer at ville a priori constituere Love for en Vellyd og Sprogbrug, som vi kjende saa lidet til: ville vi hellere forlade os paa Quinctilians Dre og Dom, som netop i den Gracilitet og Subtilitet, der af Hr. F. findes ufskøn, synes at have sat den græske Udtales væsentligste Fuldkommenhed og Ynde.

*) D. e. Romuli nepotes, see Fortolkerne til Festus Lib. 14.

**) De arte Grammatica pag. 49. Jvf. det græske ΠΣΟΙΚΗΕ for ΨΟΧΗ i Inscript. Herod. Att. hos Salmastius.

***) Naar altsaa Nygrækerne forekomme den lærde Bodsius at hvine (see Hr. Fogtmans Afh. Pag. 438), kunde man fristes til at spørge, om han hellere havde ønsket, de skulde bræge.

6) Det sjette Argument er "Forlængelsen af *a* og *e* til *η* i Futuret og Formen paa *μ* af Verber paa *ω* og *ωω*, hvor da *η*, naar det kom af *a*, skulde være *æ*; og naar af *e*, et simpelt langt *e*." Men hvorpaa grunder vel dette Raisonnement sig, uden paa Følelsen af, at det saaledes kunde være rimeligt, fordi disse Vocallhyde ligge hinanden nærmest. Men at imidlertid Sprogbrug ikke altid følger de Love, den forekommer os naturligt at kunne og burde følge, og Vocalforandringer i Ordnes Boining ikke bestaae i blotte Dverglidninger, men undertiden i temmelige Spræng til en langt fratiggende Lyd, kan selv vort Modersmaal vise utallige Exempler paa. Forandre vi ikke finder til fands, gider til gad, seer til saae, spørger til spurgde, uden at Nogen derfor kan breide os, at vi ikke fulgte Analogien af vælger, valgte, veed, vidste, eller gjør, gjorde. Dy ligeledes i de gamle Sprog: have ikke Grækerne *σείρω*, *ἔσπαρον*, *ἔσπορα*; *τέμνω*, *ἔταμον*, *τέτομα*; uden at vi deraf slutte til Lydsliighed mellem Vocalerne *e* eller *e*, *a* og *o*? og forandrer ikke Latineren sit *ago*, *capio* til *egi*, *cepi*, og sit *facio*, *rapio* til *perficio* og *abripio*, uden at Nogen paastaar, de enten have sagt *ægi*, *cæpi* eller formedst Lydens Liighed gledet over fra *a* til *i*. Overhovedet synes Hr. Forf. at slutte for Meget af sin Idee om Liigheden af *η* med *a*. Selv det Hebraiske og de fleste østerlandske Sprogs Analogie kunde have vist ham, at der gives i Grunden kun tre Hovedklasser af Vocallyd *a*, *e*, *o*, at altsaa *e* efter sin Natur ikke er beslægtet med *a*, saaledes som derimod *i* med *e*, hvilke to idelig løbe i hinanden *). Hvor der altsaa kommer et *e* istedetfor et *a*, er det en skarp Vocalforandring, ikke en naturlig Dverglidning; og hvor derimod *η* er traadt i Stedet for *e*, en blot Forlængelse. Men i begge Tilfælde er *η* det samme, og der er Intet, som hindrer det *i*, ogsaa her at have sin høie, til *i* hengrændsende, *E*-lyd. Vindicere det en *E*-lyd vil en blot Forestilling om Lydsflægtskab neppe kunne, saalænge ikke et eneste Sted i nogen græsk Skribent tydelig beviser, at det nogensinde har havt den.

7) Ikke heller beviser Forkortelsen af *η* til *e* i Substantivers Genitiv og Adjectivers Neutrum Noget, da det er ligesaa naturligt, at det høitlydende *i*-agtige *E* ved Forkortelsen falder tilbage til en simpelt *E*-lyd (*æ* omtaler Forf. her ikke), som at dette omvendt ved Forlængelsen kunde stige op mod *I*-lyden. At *η* er den corresponderende Forlængelse til *e*, nægter Ingen, men dermed hæves jo ikke, hvad vi, og for os saa Mange, have bevist, at i de gamle Sprog, og fremfor alt i Græsk, har den

*) Jvf. Trendelenburgs "Gründe für das ehemalige Daseyn dreier Vocale im Hebraischen", i Eichhorn's Repertorium für bibl. u. morgenländ. Litt. 18 Th.

Nu staaer altsaa kun den sidste Autoritet tilbage, som er hentet fra Terentius Varro *), der derivere Ordet *μῆλα* af Gaarenes Lyd *μη*, hvilken han udtrykker ved det latinske *me*. Heraf slutter Hr. F. at Eta til Varros Tid endnu ikke havde tabt sin oprindelige Lyd. Men om dette Argument end ei var tilstrækkeligen afkræftet ved hvad ovenfor have bemærket om det Krattinske *βη* og om flige Lyds Udtryk i Sprogene, saa behøvede vi til Gjendrivelse heraf maaſkee kun endnu at tilføie det Spørgsmaal: hvoraf vel Hr. Forf. beviser, at selv det latinske *me* eller *be*, som Varro mener, har havt den lave *æ*, og ikke ogsaa snarere den høiere mod *ʒ* stigende *ē*-Lyd, hvilket endog af de ovenanførte Exempler, hvor *e* og *i* iflæg brugtes i latinske Ord, vil være kjendeligt nok. Ja jeg for min Deel har endnu ikke, selv blandt os, hørt nogen, der udtalte det latinske *e*, naar det betonet endte en Stavelse, f. Ex. i *me*, *ero*, *redegit*, som *æ*. Jeg kan derfor saa meget mindre undlade, endnu til Slutning at gjere Læseren opmærksom paa det Skuffende, der ligger i, naar Hr. F. i sin hele Afhandling blander de tvende Lyde *e* og *æ* sammen, som om de Bevæis, der gjaldte for det første, ogsaa nødvendigen skulde angaae det sidste; da det dog tvertimod er klart, at den lange *ē*-Lyd, der allerede efter sin Natur er høi, i en Pronunciation af den Gracilitet, som dog nok neppe Nogen vil kunne afdisputere den græske, maa langt fra synke mod *æ*, sedse have hævet sig mod *i*: og dette, og intet Andet, har nok altsaa været Ursagen, hvorfor den saavel i de ældre Tider, saa ofte man ikke holdt sig nøie til dens orthografiske Mærke *η*, blev udtrykt ved et Jota; som og at den endelig; Nygrækeres Udtale er aldeles gaaet over til *ʒ*. Thi hvorledes dette ellers kan være gaaet til, vil Forf. faae ondt ved at bevise. Ja! hvad, om Grækerne endog stot ingen anden lang *ē*-Lyd, end denne mod *ʒ* grændsende, have havt? Dette bevises jo af Nygrækeres Udtale, og hæver med Et al den Forlegenhed, hvori de Argumenter, der synes at trække til to forskjellige Sider, hidtil kunne have sat Undersøgeren. Ved Hensynet hertil synes altsaa begge Parter let at kunne forliges. Betingelserne blive allene, at Crasmanerne lade deres *æ* eller brede *ē*-lyd fare **), og da kunne Neuchlinierne gjerne tilstaae dem, at *η* er Tegnet for et langt *e*, kun høitlydende og mod *ʒ* svævende, som den græske Udtales Fjinhed medførde og et musikalsk Dre let vil finde rimelig.

Mere tillod Rummet dennegang ei at anføre. Jeg iler derfor til dette lille Skrifts Anledning, som næstfølgende Side vil tilkjendegive.

*) *De re rustica*, II, 1.

**) Vi blive da befriede for de, selv i vort Dre ildeklingende, Navne *Ἡρώα*, *Ἀθήωνα*, *Ἡερμας* o. d., og til hvis Indførelse adfærdige Myttere, uover serndvartning af *Ἠρακλῆος* Rigtighed, ikke have taget i Betænkning at skide. See f. Ex. Hermanns *Mythologie der Griechen*.

6) Det sjette Argument er "Forlængelsen af *a* og *e* til *η* i Futuret og Formen paa *μ* af Verber paa *ω* og *ωω*, hvor da *η*, naar det kom af *a*, skulde være *æ*; og naar af *e*, et simpelt langt *e*." Men hvorpaa grunder vel dette Raisonnement sig, uden paa Følelsen af, at det saaledes kunde være rimeligt, fordi disse Vocallhyde ligge hinanden nærmest. Men at imidlertid Sprogbrug ikke altid følger de Love, den forekommer os naturligt at kunne og burde følge, og Vocalforandringer i Ordenes Boining ikke bestaae i blotte Dverglidninger, men undertiden i temmelige Spring til en langt fraliggende Lyd, kan selv vort Modersmaal vise utallige Exempler paa. Forandre vi ikke finder til fands, gider til gad, seer til saae, spørger til spurgde, uden at Noget derfor kan bebreide os, at vi ikke fulgte Analogien af vælger, valgde, veed, vidste, eller gjør, gjorde. Og ligeledes i de gamle Sprog: have ikke Grækerne *σπειρω*, *ἔσπαρον*, *ἔσπορα*; *τέμνω*, *ἔταμον*, *τέτομα*; uden at vi deraf slutte til Lydsliighed mellem Vocalerne *e* eller *ε*, *a* og *o*? og forandrer ikke Latineren sit *ago*, *capio* til *egi*, *cepi*, og sit *facio*, *rapio* til *perficio* og *abripio*, uden at Noget paastaar, de enten have sagt *ægi*, *cæpi* eller formedst Lydens Liighed gledet over fra *a* til *i*. Dverhovedet synes Hr. Forf. at slutte for Meget af sin Idee om Liigheden af *η* med *a*. Selv det Hebraiske og de fleste østerlandske Sprogs Analogie kunde have vist ham, at der gives i Grunden kun tre Hovedklasser af Vocallyd *a*, *e*, *o*, at altsaa *e* efter sin Natur ikke er beslagtet med *a*, saaledes som derimod *i* med *e*, hvilke to idelig løbe i hinanden *). Hvor der altsaa kommer et *e* istedetfor et *a*, er det en skarp Vocalforandring, ikke en naturlig Dverglidning; og hvor derimod *η* er traadt i Stedet for *e*, en blot Forlængelse. Men i begge Tilfælde er *η* det samme, og der er Intet, som hindrer det *i*, ogsaa her at have sin høie, til *i* hengrændsende, *E*-lyd. Vindicere det en *E*-lyd vil en blot Forestilling om Lydeslægtsskab neppe kunne, saalænge ikke et eneste Sted i nogen græsk Skribent tydelig beviser, at det nogensinde har havt den.

7) Ikke heller beviser Forkortelsen af *η* til *ε* i Substantivers Genitiv og Adjectivers Neutrum Noget, da det er ligesaa naturligt, at det høitlydende *i*-agtige *E* ved Forkortelsen falder tilbage til en simpelt *E*-lyd (*æ* omtaler Forf. her ikke), som at dette omvendt ved Forlængelsen kunde stige op mod *I*-lyden. At *η* er den corresponderende Forlængelse til *ε*, nægter Ingen, men dermed hæves jo ikke, hvad vi, og før os saa Mange, have bevist, at i de gamle Sprog, og fremfor alt i Græksen, har den

*) Jvf. Trendelenburgs "Gründe für das ehemalige Daseyn dreier Vocale im Hebraischen", i Eichhorn's Repertorium für bibl. u. morgenländ. Litt. 18 Th.

længe E-Lyd hævet sig saaledes mod J, at den mangengang, og fornemmelig i Grækernes Mundsfprog, er bleven næsten eet med dette. Lydens Slægtskab er, som Gram. Schmidtus i denne Anledning bemærker, ikke derfor strax Identitet. Eller hvis vi vilde have bekendte Exempler, hvi hente vi dem da ikke fra det engelske Sprog, hvor ee, d. e. et forlænget e, netop bliver til en J-Lyd f. Ex. creep, indeed, peer.

8) Endnu mindre kan Sammentænkningen af ea til η, eller af ea: og ηa: til η bevise, at η skulde være et bredt E eller U. Thi skulde den ved Contractionen fremkomne Vocal altid være Mellemlyden af de to contraherede, da maatte jo paa den Grund ei ogsaa være æ, saasom Acc. plur. eas contraheres til eis; eller s have Lyden af vort φ, thi dertil contraheres jo e og o, af hvilke vi i Dansken holde φ for en Mellemlyd. Men langt fra! Contractionen er saa særegen en Idiotisme i det græske Sprog, at vi ikke let kunne bedømme den efter vore Drex eller ganske forklare os den efter vore Vocaltegn's Potenz. Er der dog ikke engang Nogen, der i det Engelske os dog saa nærliggende Sprog deraf vil forklare os det aldeles lignende Tilfælde, at ea udtales som i, end sige paaftaae, at det er eller nogensinde har været æ. Hvad iøvrigt Hr. Forf. for at sikkre sig for Modsigelse paaftaaer om det "Falske" i den Forudsætning, at ei udtaltes som J og ai som U, kan jeg, for, om mueligt, at overbevises derom, ikke andet, end opfordre ham til efter Lofte at bevise.

9) Det niende Argument grunder sig paa en Sammenligning med de græske af latinske Foemininendelser paa a, hvilken Endelse Hr. Forf. holder for den naturligste for Foemininet, og derpaa antager det Samme om den a nærmest kommende, U-Lyd. Men for ikke at spørge om, hvorfor den er naturligere, end enhver anden, som Talebrug nu engang kunde være falden paa at anvende dertil *): vil jeg blot henvise til, hvad nylig under No. 6 er bemærket om Spring af Vocalforandringer i Voiningerne; hvortil endnu kommer, at der ikke sees nogen Grund, hvorfor Voiningsendelsen for et Kjøn skulde i alle Ord være den samme; eller, hvis der vare flere, hvorfor disse da nødvendigen skulde være hinanden beslægtede i Lyden, da tværtimod deres Forskjellighed endog bedst lader sig forklare af de forskellige Anledninger, som Velklængen kan have givet dertil; f. Ex. at a lød smukkest eller faldt lettest efter en Vocal og ρ (f. Ex. *ἀγία κατὰ*), det finere E

*) Skulde ikke, naar vi vilde søge saadanne Grunde, η eller ι være nok saa passende Foemininendelser, siden de dog efter Forfatterens egen Bemærkning udtrykke det Lynde og Fine?

derimod efter fleste Consonanter (f. Ex. καλή). Saaleeds see vi at det er; men ikke, at Soeminentendelsen η efter Consonanter er kommen af et tidligere brugt α.

10) beraaber Hr. Forf. sig paa, at i Grækernes forskjellige Dialekter ombyttes Eta med Alfa og Epsilon, og fører altsaa omtrent samme Beviis, som ovenfor under 6 og 9. Selv det besaarfag maaskee allerede kunde være nok, at gjentage det der anførte Svar, og vise at Dialekternes Vocalforandringer ligesaa lidt, som nogen af de andre, nødvendigen behøve at være blotte Dverglidninger, men ved η for ε og α kunne være ligesaa bestemte og skarpe, som naar f. Ex. ω i den doriske Dialekt gaaer over til α; hvilket Beviis ogsaa Wetsteen har anvendt, naar han bemærker, at med samme Soie som η, kunde ε, ο, ω, ει, kort: næsten alle Vokalhyde, paastaas at være beslægtede med α, da dette i den doriske Dialekt bruges istedetfor dem alle: maas jeg dog til endydermere Gjendrivelse endnu tilføie følgende: Naar Forf. vil godtgjøre Rigtigheden af sit Argument med den Paastand, at den Ombytning af Vocalerne, som finder Sted i Mundarterne, er et temmelig sikkert Mærke paa deres oprindelige Lyd, saa staaer Raisonnementet fare for at løbe i en Cirkel. Thi hvoraf sluttet dette Sidste vel, uden deraf, at man i Dialekterne treffer denne Vocalombytning. Vi ere altsaa endnu lige nær; og der maatte altsaa først bevises, at der i Dialektforskjellighederne intet Spring i Lyden kan gives, eller at der ikke have været Mellemlyde, som have banet Dvergangen. Naar f. Ex. hos os Tyden siger α, og Hvenboen høitlydende je for jeg, hvo tænker da paa Dverglidning fra α til ε, eller paastaar, at dette sidste maa være udtalt som jα?

11) Endelig ville vi da og følge Wetsternes ind i Gaarelien, for selv af de Umælendes Mund at høre talende eller rettere brægende Beviis for Udtalen af η som α. Kratin's Vers

δ δ' ἡλθιος ὡσπερ πρόβατον, βῆ βῆ λέγων, βαδίσει

”Men Daaren gaaer som Gaaret, og raaber sit Be Be.”

som Chet, Mekerch og Helvig ansee for det uomstødeligste Beviis, siden Gaarene i Grækenland i gamle Dage dog vel ligesaa vel, som vore nuomstunder, maa have sagt bæ, og ikke bi eller vi, — troer Hr. F. ikke heller at burde forsmaa, og har til den Ende ikke i mindste Maade taget Hensyn paa, hvad især Wetsteen derimod saa rigtig har erindret i sin 3die Dration. Jeg kan derfor ikke undlade her at anføre følgende: Allerførst synes Evidases Ord, som Hr. F. selv anfører, — og vi føie dertil: Eustath's af samme Indhold, — snarere at tale for den af os forsvarede, end for Neophyternes Udtale. Det hedder nemlig hos den Gne: βῆ τὸ μιμητικὸν τῆς τῶν προβάτων φωνῆς, ἐχὶ βαὶ λέγει

αἰτιῶσι, og hos den Anden: *Οἱ παλαιοὶ Φασὶ μιμητικῶς βῆ, οὐ μὴν βαί, μίμησιν προβάτων*
Φωνῆς; d. e. til Efterligning af Faarenes Lyd sagde Attikerne (efter Svid.), eller de Gamle
 (efter Eust.), de (med høi E-Lyd, nær imod i) og ikke bæ" (thi at Svidas har meent
 denne sidste Lyd med sit βαί, vil Hr. F. dog vel ikke nægte, da ikke allene det danske
 bæ i jo stet ikke ligner Faarenes Lyd, men han endog selv formener, at Nygrækerne, til
 hvilke han og ihenseendetil Skrivemaaden ovenfor har regnet Svidas, vilde skriftlig tilkjen-
 degive Faarenes Lyd ved βαι). Af disse tvende Grammatikers Vidnesbyrd er det altsaa
 klart, ei allene at βῆ maa i Lyden have været noget ganske andet, end Neophyternes bæ;
 men endog, at det er forekommet dem mærkværdigt, at den attiske eller gamle Efterligning
 af Lyden afveeg saa meget fra den, man nærmest skulde falde paa; thi hvortil behøvedes
 ellers Bemærkningen? Ikke at tale om, at disse to Lærde, som man dog vel ikke vil nægte
 mere Dre for deres Modersmaal, end vi kunne have, ved samme deres Bemærkning tilkjen-
 degive, at de ei have fundet Udtryksmaaden med høitlydende e urimelig, siden de anføre
 den som virkelig. Vi forbigaae hvad Hr. F. anfører af Schneiders Lexikon, da det er taget
 af den Westgøiske Bearbejdelse af den første Deel, med hvilken Schneider, som bekendt, selv
 var meget misfornøiet; thi i den forbedrede Qvartudgave af 1805 staaer blot "βῆ ahint die
 Stimme der Saase nach"; den lærde Forfatter lader altsaa Udtalen staae in suspenso.
 Derimod kunne vi ei forbigaae, at naar Hr. F. her benytter hiint Argument af Lydsefter-
 ligningen, synes det næsten at blive samme Slags Beviis, som det, der hentes fra frem-
 mede Ord's Skrivning i det græske Sprog, og hvorpaa han selv i Behandelsen af sin Af-
 handling (S. 425) erklærede, at han ikke lagde nogen synderlig Værd; thi Faarensproget kan
 dog med Foie kaldes langt mere fremmedt for Grækken, end det med samme saa nær be-
 slægtede latinske Sprog; eller, for at tale alvorligere: hvad der gjælder om Overførelsen af
 eet Sprogs Toner i et andet skulde det ikke endnu i langt høiere Grad gjælde om Dno-
 matopoiierne? Kan man ikke engang, tydelig efterligne den klare og bestemte Lyd, som de
 Talende udtværke: hvor skulde man da gjøre det med de Umælendes uarticulerede, ubestemte,
 utydelige Lyd, som det menneskelige Dre desuden paa saa forskjellig Maade opfatter? har
 ikke Lydskeren δ i Ordet βλάσεν, som vi kalde bæwge, og finde vi ikke endog i Grækken
 allerede ved det selv samme her paaberaabte Ord den Forskjellighed, at Een kalder det βῆ,
 hvad en Anden (saasom Varro) kalder μῆ? Desuden bruger Sproget i sine Dnomatopoiier
 altid en vis Moderation: det efterligner ikke Dyrenes Lyd saaledes, at det bræger med
 Faarene, kvirrer med Fuglene eller Skyder med Kener. Derfor har og forlængst vore Kunst-
 dommerses rigtige Følelse fundet den Tullinske Lærkes Dirlili smagløst og næsten latterligt;

og Lydbestemmelserne i de fleste Sprog give overflødige Exempler paa, hvad der i den Henseende er det Rette. Er dette nu rigtigt, vil vel neppe nogen mere kunne undre sig over, at en Nation, hvis lange E-Lyd altid stiger op i det Kleine og Fine, udtalder en i E-Vocalen faldende Dyrlyd i en langt høiere Tone, end de, hvis Udtale helbede ned mod det Brede. Og er dette vel mere urimeligt, end naar Latineren udtrykker Faarenes Brægen ved halatus, hvilket ellers af samme Grund kunde gjøres til hælatus, fordi de romerske Faar dog heller ei kunne have sagt ha. Allerede Vossius bemærker i sit *Etymologicon*, at man om Gjørsenes Lyd bruger i Latinen baade *gratitare* og *gingrire*; hvoraf Wetstein altsaa slutter, at naar een og samme Lyd kunde i det samme Sprog udtrykkes ved de to forskjellige *gra* og *gi*, kunde man saa meget mindre undres over, at en anden Lyd i to forskjellige Sprog udtrykkes ved *ha* og høitlydende *hee*. Hvad Herodots Fortælling II, 2, om Børnene, der raabte *βεκος*, her skal bevise, maade jeg tilstaae jeg ikke ganske fatter; og ihenseendtil Ordene *μηλον, βληχάωμι*, o. d. gjælder ikke allene, hvad hidtil om *βη* er antaget, men de bestyrke endog saa meget mere vor Mening om den Maade, hvorpaa Grækeren opfattede og i sit Sprog angav Faarenes Lyd, som man hos La Cerda *) finder omtalt Ordet *milum* som et Slags Mynt, der var betegnet med et Faar (*μηλον*); samt *μικαδες αἴγες*, som jo er af samme Natur som hine Ord, efter Hesychius ogsaa skal have heddet *μικλαι*; for ikke at tale om, at *μηλον* efter Hesychs, Suidases og Eustaths Bemærkning ei blot bruges om Faar, men om alle Slags fireføddede Dyr, saasom Hjortekalve, Hareer o. d. eller at de Francks *bé* og *hrebs* jo ogsaa stemmer for den finere E- og I-Lyd.

Saaledes vare vi da færdige med Forfatterens II Grunde for E- eller U-Lyden af η, og have altsaa kun de Autoriteter tilbage, som han anfører af Platon, Dionys fra Halicarnas og Varro for at bevise, at denne Lyd har vedligeholdt sig igjennem det græske Sprogs meest classiske Periode.

Uf Platons *Kratylos* anføres nemlig de 3 Steder:

1) "At hans Tidsalder istedetfor i undertiden brugde enten ε eller η, fordi det Klang prægtigere. Saaledes kaldte f. Ex. de Ældste en Dag *ἡμέραν*, Andre *ἑμέραν*, men de nu værende *ἡμέραν*", — thi saaledes lyder Stedet hos Platon **), og ikke, som Hr.

*) I hans *Adversaria sacra*, c. 120. Litt. M. No. 92.

***) Sipontiner-Udgaven 3die Bind, Pag. 300, jvf. Pag. 317: *ε γὰρ η ἐχρώμεθα, ἀλλ' ε τὸ παλαιόν.*

Torf. oversætter, "de Yngre derimod *ἡμερὰ* eller *ἑμερὰ* (som om dette var eet og samme). Der følger altsaa allerede strax heraf, at Plato anser *ἡμερὰ* for en anden Lyd, end *ἑμερὰ*; og hvorfor da ikke som et høit *Ε*, der just fordi *Σ*-lyden var sunken lidt (*σμικρὰ πᾶν παρασπρεφόμενον* efter Platos eget Udtryk sammesteds) imod *Ε*, altsaa var mindre epil, end et reent *Σ*, kaldes *μεγαλοπρεπέστερον* (prægtigere, klarere). Men hvad Grund er her vel til den lave *Ε*- eller *Σ*-Lyd? τὸ πλατὸν, som i Theokrits 15de Idyll bebreides Dorerne, kan dog vel neppe nogensinde kaldes *μεγαλοπρεπές*. Dmtrent paa det samme gaaer Westkens Beviis ud, naar han beraaber sig paa Victorins Vidnesbyrd *), at *Ε* havde tre Lyd, en kort, en lang, samt et langt *Σ*, da det var en Blanding af *e* og *i*; paa samme Maade som *Ο* er baade et kort *ο*, et langt *ο*, og *υ* (*ου*). Ja! naar Gaza selv, som var een af de ved Tyrkerne fordrevne Græker, altsaa en afgjort Itacist, etsteds i sin Grammatik siger, at *e* og *ο* ere overflødige, siden man har *η* og *ω*, saa beviser jo dette, saavel som alle de andres Skrivemaade af samme Tidsalder, som, saasnart de skulle sætte et langt *Ε* i Navne, altid bruge *Ετα*, klarligen, at dette hos dem, som hos deres Forfædre, var det orthografiske Tegn for den lange *Ε*-lyd, uagtet at samme, ifølge deres Maade at udtale den paa, løb aldeles ind i *Σ*-lyden; saa at følgelig alle de Beviser, som hentes af Epiftons Correspondence med *η*, hermed ere reent tilintetgjorte. — Med det samme have vi da nu og

2) gjendrevet det andet Beviis, som hentes af den Derivation, hvorved Plato udleder *κίησις* af *ἱεσις* **); og hvoraf vi altsaa skulde lære, at *Ετα* var kommet istedetfor *Επιση*, og "følgelig maa have beholdt samme Grundlyd": D ja! forsaavidt at *Σ* er samme Grundlyd, som *Ε*, hvilket vi ovenfor tilfulde have viist. Men da dette neppe er Hr. Fogtmanns Mening, kan jeg ikke andet, end bede ham erindre, at just fordi Lyden ikke var den samme, havde man opfundet det nye Tegn og anvendt det i disse Ord. Kun den ufuldkomnere Skrivemaade var det, der betegnede begge *Ε*-lydene, den høiere saavel som den lavere, med samme Mærke *ε*. Nu derimod var det den forandrede Lydmodification, og ei Identiteten, der forbrede forandret Mærke. — Ligesaa lidet beviser

3) endelig det tredie Sted i samme Platoniske Stykke; thi naar det ***) hedder, at *ω* i *μεγάλη* og *η* i *μήκει* ere store Bogstaver (*μεγάλα γράμματα*), d. e. uden:

*) De orthogr. pag. 96. eller i Putzshii Samling 2den Tome Pag. 2458. "I autem longum quodammodo sonat, quum & e & i junctum est."

***) Plato l. c. pag. 517.

***) Ibid. pag. 519.

tvivl, hvad han ovenfor kaldte *μεγαλοπρεπής* eller, efter Hr. F. S. Forklaring "aabne Vocaler, der ved Lyden selv tilkjendegive en Storhed og Længde", saa kan jo ogsaa dette meget godt passe sig paa det lange *ε*, uagtet samme grændser noget mod *ζ*-lyden, og behøver derfor aldeles ikke at være noget *α*.

Den anden Autoritet, som er hentet fra den ovenomtalte Classification af de lange Vocaler hos Dionysius fra Halicarnas *), synes vist nok ved første Blik at tale endeel for Etacisternes Mening, efterform *η* ihensændetil Euphonic sættes paa anden Plads eller næst efter *α*, og *ι* derimod først paa 5te eller sidste; "hiint, fordi det nede ved Tungens Rod understøtter den følgende Lyd, i det Munden aabnes maadeligen; dette derimod, fordi der ved Tænderne skeer et Stød af Vandet, i det Munden aabner sig lidet, og Læberne ikke gjøre Lyden klar". Men ogsaa dette Argument falder bort, naar man betragter: 1) at Pladsen, som kun grunder sig paa den forskjellige Grad af Euphonic, og hvorefter Dommen desuden er saa saare subjectiv, Intet kan bevise for noget Slægtskab med *η*-Lyden, da jo ellers det paafølgende *ω* af samme Ursag maatte ansees for beslægtet med *ε*-Lyden. Hvad der altsaa skulde bevise Noget, maatte være den tilføiede Beskrivelse af Lydens Dannelse i Munden. Men naar man 2) erindrer sig, hvad flere Exempler ovenfor have viist os, at Dionysius selv var Totacist eller udtrykte den latinske *ζ*-Lyd ved Bogstavet *η*, saa have vi jo i denne Omstændighed en sikker Veiledning til at forstaae hans Beskrivelse deraf paa dette Sted eller den Distinction, han gjør imellem langt *ε* og langt *ι*. Denne kan nemlig ikke blive større, end Platos nylig nævnte, naar han kalder Lyden af *η* *μεγαλοπρεπέστερον*, d. e. ventelig det samme, som Dionysiuses *εὐφώνον*. Langt fra at synke ned til *α*, har det vist neppe engang gaaet saa dybt nedenfor *ζ*-Lyden, som vort høie *ε* i *een*, fleer, *vede*, uden derfor endda at modsig den givne Beskrivelse. Eller hvis man endda i samme skulde synes at finde en lavere *ε*-Lyd, da lægge man 3) Mærke til, at naar Dionys vil beskrive sin *Son Talens σοιχέτα* (Lydelementer), som han adskiller fra deres *Tegn* (*γράμματα*), skeer dette med Hensyn til det latinske, ingenlunde til det græske Sprog. Naar han derfor vil tilkjendegive *ε*-lyden *f. Ex.* i *conticuère* eller *flerent*, (mer som dog endnu er langt fra *α*), er han nødt til at bruge det græske *Tegn*, der kommer denne *ε*-lyd nærmest, om det end i Græskken egentlig betegner en langt gracilere Lyd, hvilket vi af Quinctilians Vidnesbyrd og de flere ovenangførte Beviser see at have været Tilfældet.

*) *περὶ συνθέσεως ὀνομάτων*, 40 Cap. I Heistes Udg. Pag. 76—77.

Nu staaer altsaa kun den sidste Autoritet tilbage, som er hentet fra Tertinius Varro *), der berovter Ordet *μῆλα* af Saarenes Lyd *μη*, hvilken han udtrykker ved det latinske *me*. Heraf slutter Hr. F. at *Eta* til Varros Tid endnu ikke havde tabt sin oprindelige Lyd. Men om dette Argument end ei var tilstrækkeligen afkræftet ved hvad ovenfor have bemærket om det Kratiniske *βη* og om flige Lyds Udtryk i Sprogene, saa behøvede vi til Gjendrivelse heraf maaskee kun endnu at tilføie det Spørgsmaal: hvoraf vel Hr. Forf. beviser, at selv det latinske *me* eller *be*, som Varro mener, har havt den lave *æ*, og ikke ogsaa snarere den høiere mod *ʒ* stigende *ē*-Lyd, hvilket endog af de ovenanførte Exempler, hvor *e* og *i* isfæng bruges i latinske Ord, vil være kjendeligt nok. Ja jeg for min Deel har endnu ikke, selv blandt os, hørt nogen, der udtalte det latinske *e*, naar det betonet endte en Stavelse, f. Ex. i *me*, *ero*, redogit, som *æ*. Jeg kan derfor saa meget mindre undlade, endnu til Slutning at gjøre Læseren opmærksom paa det Stufende, der ligger i, naar Hr. F. i sin hele Afhandling blander de tvende Lyde *e* og *æ* sammen, som om de Bevist, der gjældte for det første, ogsaa nødvendigen skulde angaae det sidste; da det dog tvertimod er klart, at den lange *ē*-Lyd, der allerede efter sin Natur er høj, i en Pronunciation af den Gracilitet, som dog nok neppe Nogen vil kunne afdisputere den græske, maa langt fra synke mod *æ*, stedsse have hævet sig mod *i*: og dette, og intet Andet, har nok altsaa været Uarsagen, hvorfor den saavel i de ældre Tider, saa ofte man ikke holdt sig noie til dens orthografiske Mærke *η*, blev udtrykt ved et *Jota*; som og at den endelig i Nygrækerens Udtale er aldeles gaaet over til *ʒ*. Thi hvorledes dette ellers kan være gaaet til, vil Forf. faae ondt ved at bevise. Ja! hvad, om Grækerne endog slet ingen anden lang *ē*-Lyd, end denne mod *ʒ* grændsende, have havt? Dette bevises jo af Nygrækerens Udtale, og hæver med *Eet* at den Forlegenhed, hvori de Argumenter, der synes at trække til to forskjellige Sider, hidtil kunne have sat Underføgeren. Ved Hensynet hertil synes altsaa begge Parter let at kunne forliges. Betingelserne blive allene, at Erasmanerne lade deres *æ* eller brede *ē*-lyd fare **), og da kunne Reuchlinierne gjerne tilstaae dem, at *η* er Tegnet for et langt *e*, kun høitlydende og mod *ʒ* svævende, som den græske Udtales Fjnhed medførde og et musikalsk *Dre* let vil finde rimelig.

Mere tillod Rummet dennegang ei at anføre. Jeg iler derfor til dette lille Skrifts Afledning, som næstfølgende Side vil tilkjendegive.

*) *De re rustica*, II, 1.

**) Vi blive da befriede for de, selv i vort *Dre* ildeklængende, Navne *Ἡρα*, *Ἄθων*, *Ἑρμῆς* o. d., og til hvis Indførelse adskillige Myttere, under Goroisætning af *Æacis*-mens Rigtighed, ikke have taget i Betænkning at skride. See f. Ex. Hermanns *Mythologie der Griechen*.

Den offentlige Examen i Koeskilde Kathedralskole for Skoleaaret fra 1ste October 1817 til 31te September 1818 begyndes næstkommende 16de September og foretages i nedenanførte Orden. Til efter Behag at bivaane samme indbydes herved venligst og ærbødigt Disciplenes Fædre og Børgere, samt enhver anden Videnskabselsker, for hvem vore Bestræbelser maatte have nogen Interesse.

Til Kjøbenhavns Universitet dimitteres følgende 12 Candidater:

1. Jens Rudolph Johannes Berg, en Søn af Proprietair Berg til Skjaldemose i Thyen.
2. Jørgen v. Wichfeld, en Søn af Oberstlieutenant v. Wichfeld til Engelstøfte i Lolland.
3. Hans Cornelius Friiesleben, en Søn af Kjøbmand Friiesleben i Ringsted.
4. Mads Pagh Ingversen, en Søn af afdøde Apotheker Ingversen i Fredericia.
5. Søren Georg Garde, en Søn af Provst Garde, Sognepræst til Hørslunde og Nordlunde i Lolland.
6. Andreas Andersen Nuhorn } Sønner af afg. Kjøbmand Andersen og
7. Ditlov Andersen Nuhorn } adopterede af deres Stedfader Major
Nuhorn i Fridericia.
8. Jens Friedenreich Emil Hage, en Søn af Kjøbmand Hage i Stege paa Møen.
9. Hans Hermann Selchier, en Søn af afdøde Capitain og Amtsforvalter v. Selchier i Nykjøbing.

10. Niels Christopher Schulz, en Søn af afdøde Rector Mag. Schulz i Roskilde.
11. Christian Conrad Greve af Ahlesfeld-Laurvig, en Søn af Grev Ahlesfeld-Laurvig til Taarnholm ved Korsør.
12. Henrich Wilhelm Bornemann, en Søn af Major Bornemann til Bierrebygaard i Sjælland.

Til Universitetet i Heidelberg gaaer:

13. Grev Gregers Christian Raben, en Søn af Grev F. C. Raben til Christiansholm i Lolland.

Hvilke samtlig, saavel som Skolens øvrige Disciple, i alt 82, ville blive at examinere efter følgende Orden:

Dagen.	Første Værelse.	Andet Værelse.
Dnsdag 16de Septbr.	Klokken 8. Latin 4 Classe. — 4. Dvid. 4 Classe.	Klokken 8. Arithmetik 3 Classe. — 2. Tydsk 2 Classe.
Torsdag 17de Septbr.	— 8. Latin 3 Classe. — 4. Fransk 2 Classe b.	— 8. Dansk 1 Classe. — 2. Arithmetik 4 Classe.
Fredag 18de Septbr.	— 8. Latin 2 Classe under Pastor Wegener. — 3. Tydsk 4 Classe.	— 8. Geometrie 3 Classe. — 2. Historie og Geografie. Candidaterne.
Lørdag 19de Septbr.	— 8. Latin 1 Classe under Adj. Smith. — 3. Hebraisk 4 Classe.	— 8. Religion 2 Classe. — 2. Arithmetik, Candida- terne.
Mandag 21de Septbr.	— 8. Tydsk } Candidaterne. — 10. Latin } — 3. Historie 1 Classe a.	— 8. Gl. Historie 4 Classe. — 2. Arithmetik 2 Classe.
Tirsdag 22de Septbr.	— 8. Græsk } Candidaterne. — 2. Fransk }	— 8. } Historie og Geografie — 2. } 3 Classe.

Dagen.	Første Værelse.	Andet Værelse.
Onsdag 23de Septbr.	Klokken 8. Religion 4 Classe. — 2. Hebraisk — 3. Gl. Historie } Candidaterne.	Klokken 8. Geometrie, Candidaterne. — 2. Aritmetik 1 Classe.
Torsdag 24de Septbr.	— 8. Religion, Candidaterne. — 2. Dansk 3 Classe.	— 8. } Historie og Geografie — 2. } 2 Classe b og a.
Fredag 25de Septbr.	— 8. Latin 2 Classe. under Adj. Smith. — 2. Latin 2 Classe. under Adj. Thrige.	— 8. Religion 1 Classe. — 2.
Lørdag 26de Septbr.	— 8. Fransk 3 Classe. — 11. Latin 1 Classe. under Pastor Struch.	— 8. } Historie og Geografie — 2. } 4 Classe.
Mandag 28de Septbr.	— 8. Græsk 4 Classe. — 2. Dvid. 3 Classe.	— 8. Geografie 1 Classe a. — 2. Fransk 2 Classe a.
Tirsdag 29de Septbr.	— 8. Græsk 2 Classe. — 2. Dansk 4 Classe.	— 8. Geometrie 4 Classe. — 2. Tydsk 3 Classe.
Onsdag 30de Septbr.	— 8. Græsk 3 Classe. — 2. Fransk 4 Classe.	— 8. Histor. og Geog. 1 Cl. b. — 2. Dansk 2 Classe.
Torsdag 1ste Octbr.	— 8. Tydsk 1 Classe.	— 8. Religion 3 Classe.

Mandagen den 5te October Kl. 8 om Morgenen anmodes de til Optagelse i Skolen Anmeldte at møde for at aflægge de fornødne Prøver.

Hvad Dag Translocationen, ved hvilken Fædrenes, Børgernes og andre Videnskabsmænds behagelige Nærværelse ligeledes vil være Lærerne kjærkommen, kan skee, skal nærmere werde bekendtgjort.

København den 8de Septbr. 1818.

S. N. J. Bloch,

Professor og Rector.